

DØDELIGHED OG GENNEMSNITLIG LEVEALDER I GRØNLAND

Af cand. polit. *Pie Barfod*

For i stadig højere grad at give befolkningen mulighed for at medvirke ved opbygningen af landet og udnyttelsen af dets ressourcer, er en forbedring af sundhedstilstanden og derigennem et fald i dødeligheden nødvendig.

Dødeligheden i Grønland er meget stor – selv når man sammenligner den med dødeligheden i de såkaldte underudviklede lande. Slår man op i Statistisk Aarbog under de internationale oversigter, ses det, at af de heri opførte lande har kun Ægypten en dødelighed, der kommer i nærheden af Grønlands.

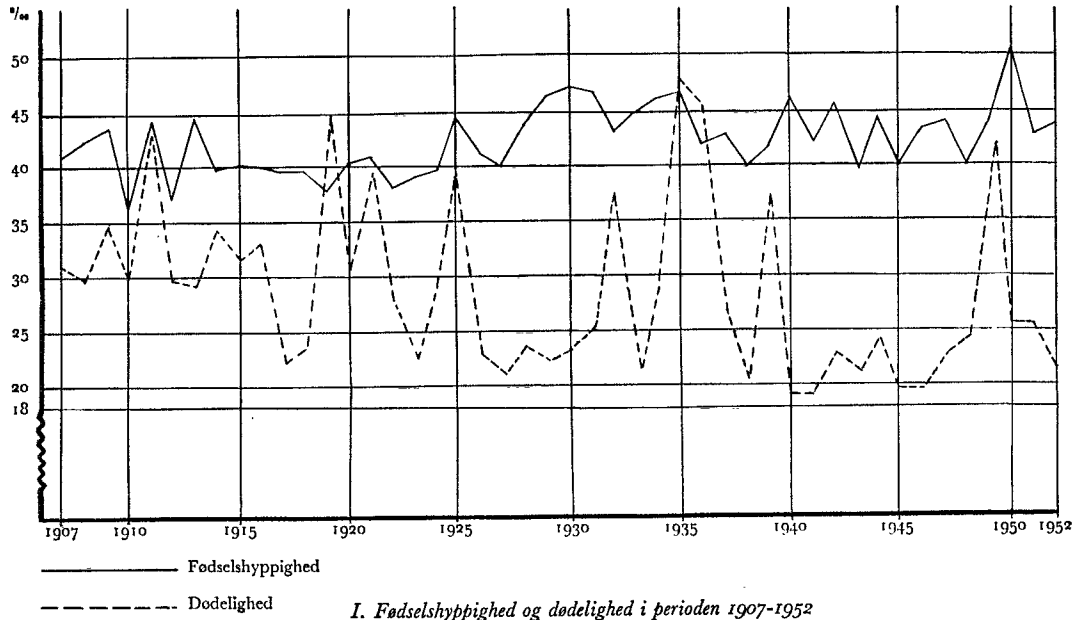
Imidlertid er ikke alene dødeligheden, men også fødselshyppigheden høj. Således er for de sidste 5 år den gennemsnitlige årlige fødselshyppighed i Grønland 44,3 ‰ mod i Danmark 18,7 ‰, medens den årlige dødelighed i samme periode i Grønland er 27,7 ‰ og i Danmark 8,9 ‰. Dette giver et årligt fødselsoverskud i Grønland på 16,6 ‰ mod Danmarks 9,8 ‰. Den store dødelighed i Grønland bliver således mere end opvejet af den høje fødselshyppighed.

Den store dødelighed i forbindelse med den høje fødselshyppighed har bl. a. den alvorlige økonomiske konsekvens, at den del af befolkningen, der deltager aktivt i produktionen, er relativt ringe i forhold til det antal børn, der skal forsørges. Mens i Danmark ca. 26 % af befolkningen er under 15 år, er i Grønland ca. 42 % under denne alder. Samtidig bevirker den høje dødelighed dog, at der er færre gamle at forsørge i Grønland end i Danmark.

Fødselshyppigheden og dødeligheden 1907–1952.

Som det ses af kurve I er fødselshyppigheden betydelig mere konstant end dødeligheden, der år for år viser overordentligt store udsving. Men selv i de år, dødeligheden er lavest, er den dobbelt så høj som i Danmark.

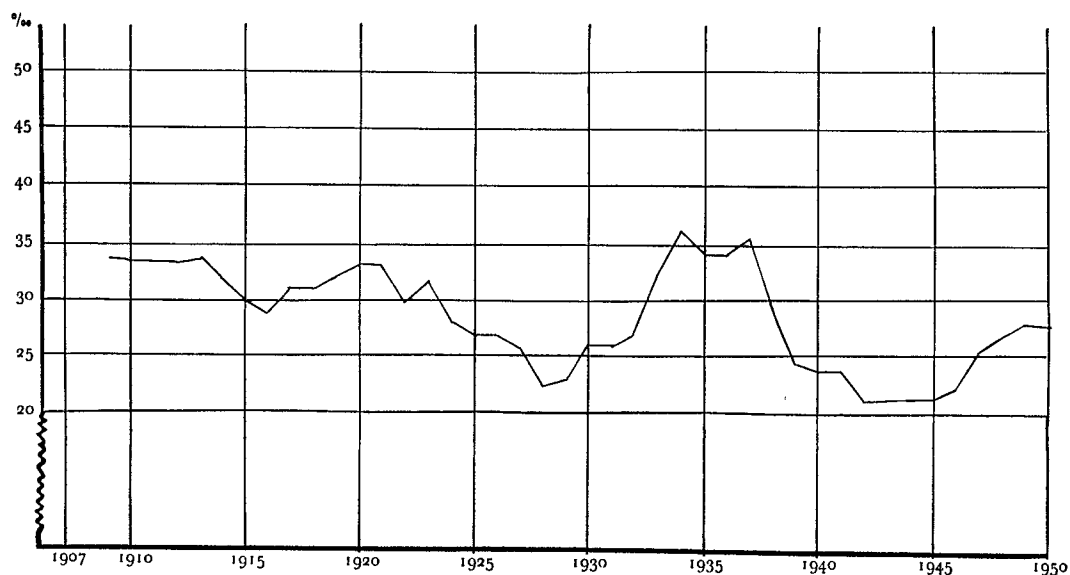
Den høje dødelighed skyldes for det første, at tuberkulosen er en så udbredt sygdom, og tuberkulosedødsfald udgør da også omkring $\frac{1}{3}$ af samtlige dødsfald. Dernæst er spædbørnsdødeligheden meget høj, og af samtlige døde er ca. $\frac{1}{4}$ under 1 år. Endvidere må den høje dødelighed tilskrives de utilfredsstillende hygiejniske betingelser, vanske-

ligheden ved i alle tilfælde at give hurtig og tilstrækkelig lægehjælp eller sygehusbehandling samt et stort antal dødsfald som følge af ulykker især under erhvervsudøvelse (drukning, vådeskud m. v.).

Endelig medvirker de næsten årligt forekommende epidemiske sygdomme til at holde dødeligheden på et højt stade. De mange epidemier er endvidere skyld i, at dødeligheden varierer stærkt fra det ene år til det andet. Da befolkningstallet i Grønland er lille, vil en enkelt epidemi med stor dødelighed være nok til at forhøje dødelighedskvotienten væsentligt det pågældende år, jfr. kurven, der viser enkelte år med meget høje dødelighedstal – det sidste i 1949, hvor en udbredt og alvorlig kighosteepidemi krævede mange døds ofre særlig blandt småbørn, ligesom der udbrød influenzaepidemi med mange tilfælde af efterfølgende lungebetændelse med dødelig udgang.

For til en vis grad at eliminere enkelte års ekstraordinært høje – eller lave – dødelighed er udarbejdet efterfølgende kurve II, der viser dødelighedens udvikling ved et såkaldt glidende gennemsnit, idet man i stedet for at anføre det pågældende års dødelighed har taget gennemsnit af de to foregående års, selve årets og de to efterfølgende års dødelighed. Selv om denne kurve også viser ret stærke svingninger, får man dog herved et bedre indtryk af udviklingen i dødeligheden. Det fremgår således af kurven – til trods for det høje dødelighedstal i midten af trediverne – at dødeligheden i den betragtede periode viser en – omend svagt – faldende tendens.

II. Glidende gennemsnit over dødeligheden i perioden 1909-1950.

I stedet for det enkelte års dødelighed er her anført et gennemsnit af de to foregående års, selve årets og de to efterfølgende års dødelighed. Udviklingen over en længere periode ses lettere, når enkelte års mere eller mindre tilfældige udsving delvis elimineres.

Børnedødeligheden.

Det materiale, der årligt hjemsendes om dødeligheden i Grønland, giver først fra 1952 mulighed for at belyse børnedødeligheden, og bearbejdelsen heraf er endnu ikke tilendebragt. Imidlertid er fra størstedelen af Vestgrønland indsamlet indberetninger om samtlige stedfundne dødsfald i årene 1950-1952, og disse indberetninger giver bl. a. oplysning om antal dødsfald inden for de enkelte aldersklasser. Endvidere har dr. A. Bertelsen i »Grønlandsk medicinsk statistik og nosografi« (Meddelelser om Grønland, bd. 117) beregnet dødeligheden på aldersklasser for årene 1901-30.

Af dette materiale fremgår, at spædbørnsdødeligheden (døde under 1 år) i 1901-30 i Vestgrønland var 14,6 % årlig og i 1950-52 ca. 12 % årlig, mens den danske spædbørnsdødelighed nu kun er 3 % årlig.

Ser man på dødeligheden i de første 5 leveår, var den i 1901-30 i Vestgrønland gennemsnitlig ca. 6 % årlig, mens den i 1950-52 er ca. 4,5 % mod i Danmark nu 0,7 %.

Spædbørnsdødeligheden i Grønland er således nu 4 gange så stor som i Danmark, og dødeligheden for de 0-4 årige 6-7 gange så høj som i Danmark. Vanskeligheden ved i Grønland at formindske børnedødeligheden består for en stor del i, at de hyppigt forekommende epidemier - bl. a. influenza, lungebetændelse og kighoste - rammer småbørn særlig hårdt.

De beregnede tal for 1950-52 viser en mindre nedgang for børnedødeligheden i Grønland i forhold til perioden 1901-30, men den er stadig højere end i Danmark i begyndelsen af århundredet. Imidlertid svinger i Grønland særlig børnedødeligheden stærkt fra år til år, og materialet fra en 3-årig periode er uden tvivl for spinkelt til at slutte noget afgørende om børnedødeligheden, og om den beskedne nedgang fra perioden 1901-30 til nu er reel eller kun skyldes tilfældige årsager. Det kan dog anføres, at der er grund til at vente, at den almindelige udvikling i Grønland inden for sundhedsvæsenet, samt den nu overalt gennemførte calmettevaccination af spæde skulle bevirke en nedgang. Fra adskillige læger indberettes da også, at tilfælde af spædbørnstuberkulose især i form af tuberkuløs hjernebetændelse synes at være i betydelig aftagen.

Middellevetiden.

En befolknings gennemsnitlige dødelighed er afhængig af aldersfordelingen i befolkningen. Er fødselshyppigheden høj, eller findes der mange gamle, vil dødeligheden blive relativt høj, da såvel spædbørnsdødeligheden som dødeligheden for de ældre aldersklasser er væsentlig højere end dødeligheden i de midterste aldersklasser. For at eliminere alderssammensætningens indflydelse beregner man *middellevetiden*, der viser en befolknings gennemsnitlige levealder beregnet på grundlag af den dødelighed, der for en vis periode er konstateret for hver aldersklasse.

Middellevetiden for en nul-årig.

	Vestgrønland	Grønland	Danmark		
	1901-1930	1950-1952	1895-1900	1921-1925	1945-1950
Mænd.....	27	37	50,2	60,3	67,8
Kvinder.....	33	40	53,2	61,3	70,1

I modsætning til de danske tal hviler de grønlandske for perioden 1950-52 som følge af befolkningens ringe størrelse på et meget spinkelt materiale, og man må derfor afholde sig fra at drage alt for håndfaste konklusioner af ovenstående tal. Tendensen synes imidlertid at være tydelig nok – det gælder både for mænd og kvinder – og det er sandsynligt, at der faktisk er indtrådt en vis stigning i den gennemsnitlige levealder. Det er dog påfaldende, at middellevetiden i Grønland endnu i dag må antages at være væsentlig lavere end i Danmark for 50 år siden.

Tallene for såvel Grønland som Danmark er præget af børnedødeligheden, der, som vist foran, i Grønland er endog meget betydelig. Sammenholder man »livsudsigterne«

i Grønland og Danmark for dem, der overlever de første 5 leveår, viser nedenstående tabel, hvorledes forskellen mellem Grønland og Danmark formindskes.

Middellevetiden for en 5-årig¹⁾

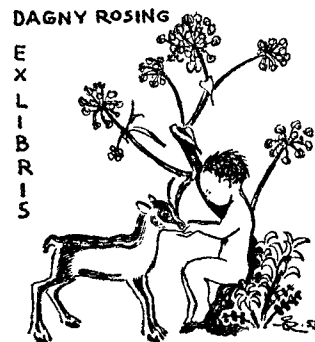
	Vestgrønland	Grønland	Danmark	
	1901-1930	1950-1952	1895-1900	1946-1950
Mænd	37	44	56,7	66,5
Kvinder	41	44	58,4	68,1

¹⁾ Antal år som de pågældende gennemsnitligt har udsigt til at opleve efter opnåelsen af 5-års alderen.

Også af denne beregning synes at fremgå, at alderen fra 0-4 år er særlig kritisk for de grønlandske børn. En af sundhedsvæsenets vigtigste opgaver, som også er i fuld gang med at blive løst, er derfor at sætte ind på at klare børnene igennem denne vanskelige periode. Det må i denne forbindelse også erindres, at når børnene bliver ramt af epidemier som mæslinger, kighoste, børnelammelse og influenza, nedsættes deres modstandsevne ikke blot over for eventuelle følger af disse sygdomme, men også over for senere tilkommende infektioner, bl a. tuberkulose.

Som anført er – på grund af befolkningens ringe størrelse – et materiale, der kun bygger på 3 år, lige spinkelt nok til at slutte noget afgørende om dødeligheden inden for de forskellige aldersklasser og derfor også om den gennemsnitlige levealder.

Det indberetningssystem, der nu er tilrettelagt, giver imidlertid mulighed for at følge udviklingen fremover, ligesom der for årene 1930-51 på grundlag af de grønlandske kirkebøger foretages en beregning i Det statistiske Departement af udviklingen i de enkelte aldersgruppers dødelighed og af middellevetiden.

TO GRØNLANDSKE KUNSTNERE

På Sydgrønlands Bogtrykkeri er udkommet to nydeligt redigerede og fremstillede tryksager: *Helge Christensen: Jens Rosing, en grønlandsk exlibris-kunstner*, og af samme forfatter: *Aron fra Kangeq, en grønlandsk billedskærer*.

I den første har Helge Christensen samlet 19 af Jens Rosings bedste exlibris, tegnet til embedsmænd i Grønland. I et forord til samlingen gives en skildring af den unge grønlandske kunstner, der er en meget alsidig begavelse, og som har forstået at gøre Grønland levende på en helt ny måde. Der gives derefter en lille redegørelse for de enkelte motivers særegenhed.

Ovenfor gengives i formindsket udgave et lille udvalg af samlingen. Mest talende er motivet til Dagny Rosings exlibris. Det er både af en betagende ynde og står som et forjættende vartegn for det nye Grønlands muligheder – og bebuder en helt ny livsansku-

else for det gamle jægerfolk. Samlingen er kun trykt i 350 eksemplarer. Det er den første bog om grønlandsk exlibris, tegnet af Grønlands første exlibris-kunstner og trykt i Grønland.

I *Aron fra Kangeq* fortæller Helge Christensen om en anden grønlandsk kunstner, der levede for 100 år siden. Aron var en fremragende fortæller og en evnerig dyrker af træskærerens ædle teknik. Tilskyndet af dr. Rink opnåede han at blive Grønlands første rigtige kunstner. Det var ham, der gav den grønlandske kunst en start, så mange siden fulgte i hans fodspor, bl. a. Rasmus Berthelsen, familien Kreutzmann, Lars Møller, Steffen Møller og Jacob Danielsen – helt op til de mange nulevende grønlandske kunstnere, hvis største talenter uden tvivl er Peter Rosing og nevøen Jens Rosing.

Chr. Vibe